

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra obecné zootechniky a etologie

Separáční anxieta

Bakalářská práce

Autor práce: Alena Poživilová

Vedoucí práce: Dr. Ing. Naděžda Šebková

© 2015 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Separační anxiety" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15. 4. 2015

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí bakalářské práce, paní Dr. Ing. Naděždě Šebkové, za její rady a pomoc při vzniku této práce. Dále bych také poděkovala své rodině za trpělivost a podporu při psaní této práce.

Separáční anxieta

Souhrn

Cílem práce bylo vytvořit co nejucelenější vědeckou literární rešerši na téma separáční anxiety u psů. Separáční anxieta patří mezi jedno z nejčastějších poruch chování domácích psů.

Práce má kompilační charakter. Nejdříve je separáční anxieta popsána a vysvětlena jako samostatný pojem v problémovém chování psů. Dále je popsán výskyt a frekvence této behaviorální poruchy v psí populaci a rizikové faktory, které této poruše chování předcházejí. Rizikových faktorů je mnoho a v práci jsou podrobně popsány. Dále jsou popsány hlavní i vedlejší symptomy. Vylučování, ničivost, hypersalivace a vokalizace.

Je zde i kapitola zaměřena na diagnostiku separáční anxiety. V ní je popsáno, jak postupovat při nápravě separáční anxiety, co musí majitel zařídit, čeho si má všimnout a na co si dát pozor. V další kapitole se práce zabývá prevencí.

Závěrečná část rešerše je zaměřena na terapii separáční anxiety. Mezi terapii se řadí desenzibilace chování, modifikace chování a také snížení závislosti na majiteli. Aby byla terapie co nejúčinnější, doporučuje se podstoupit farmakoterapii. V práci je popsána léčba klomipraminem, klorazepátem draselným v kombinaci s fluoxetinem, fluoxetinem a diazepamem.

Separáční anxieta je však vhodnější předcházet samotným výběrem vhodného psa (individualita jedince, jeho temperament a plemeno) a zodpovědnou výchovou ze strany majitele.

Klíčová slova: pes, nežádoucí chování, behaviorální problém, separáční anxieta, terapie

Separation Anxiety

Summary

The purpose of the thesis was to develop a scientific review, as comprehensive as possible, of literature on separation anxiety in dogs. Separation anxiety is one of the most common behavioral disorders in domestic dogs.

The thesis is of compilation nature. First, separation anxiety is described and explained as an independent concept in problematic behaviour of dogs. Further, the incidence and frequency of this behavioral disorder in the dog population are described, including risk factors that precede the onset of this behavioral disorder. Many risk factors exist, which are described in detail in the thesis. Both main and secondary symptoms are described; excretion, destructiveness, hypersalivation, and vocalization.

The thesis also includes a chapter on the diagnosis of separation anxiety. This chapter describes how to proceed in an effort to remedy separation anxiety, and what the owner should arrange, what he/she should be attentive to and take care of. Prevention is discussed in the subsequent chapter.

The final part of the review is focused on the therapy of separation anxiety. Possible therapies include behavioral desensitisation, modification of the behaviour, and reduction of dependence on the owner. For the therapy to be as efficient as possible, pharmacotherapy is recommended. The thesis describes treatment with clomipramine, potassium clorazepate in combination with fluoxetine, fluoxetine and diazepam.

However, it is more advisable to prevent separation anxiety by the very choice of a suitable dog (characteristics of the individual, its temperament, and the breed), and by responsible education on part of the owner.

Keywords: Dog; undesirable behaviour; behavioral problem; separation anxiety; therapy

Obsah

1 Úvod	8
2 Cíl práce	9
3 Literární rešerše.....	10
3.1 Pes a člověk.....	10
3.2 Separační anxieta	10
3.2.1 Výskyt separační anxiety.....	11
3.3 Úzkost	12
3.4 Stres	13
3.5 Fobie	13
3.6 Strach.....	13
3.6.1 Existenční strach	14
3.6.2 Sociální strach.....	14
3.7 Strach z hluku a bouřky.....	14
3.8 Agresivita.....	15
3.8.1 Dominantní agresivita	15
3.8.2 Vnitrodruhová agresivita	16
3.8.3 Teritoriální agresivita	16
3.8.4 Strachová agresivita	16
3.9 Příčiny vzniku.....	17
3.10 Rizikové faktory	17
3.11 Symptomy	18
3.11.1 Vylučování.....	20
3.11.2 Ničivost.....	20
3.11.3 Hypersalivace.....	20
3.11.4 Vokalizace	21
3.12 Další projevy separační úzkosti	21
3.13 Diagnóza	22
3.14 Prevence.....	23
3.15 Terapie.....	24
3.15.1 Desenzibilace	26
3.15.2 Modifikace chování.....	26
3.15.2.1 Techniky modifikace chování.....	26
3.15.3 Snížení závislosti na majiteli	27
3.15.4 Fakmakoterapie	28
3.15.4.1 Léčba klomipraminem.....	28
3.15.4.2 Léčba klorazepátem draselným v kombinaci s fluoxetinem	29

3.15.4.3	Léčba fluoxetinem.....	30
3.15.4.4	Léčba diazepamem.....	30
4	Závěr	31
5	Použitá literatura	32
6	Seznam příloh	38

1 Úvod

Separáční anxieta patří mezi jeden z nejčastěji vyskytujících se onemocnění u psů. Je to velmi závažná behaviorální porucha a majitelé psů tento problém velmi často podceňují. Separáční úzkost se projevuje u psů, kteří zůstávají dlouhou dobu sami nebo u psů, kteří byli velmi brzy odstaveni od své matky.

Mezi nejčastější příznaky separáční anxiety patří urinace a defekace v domě, hlasitá vokalizace, ničení majetku a v horších případech i sebepoškozování psa. Majitelé si často s touto behaviorální poruchou nevědí rady, a tudíž mnoho psů končí v útulku a někteří majitelé volí i eutanazii psa.

Náprava tohoto nevhodného chování není jednoduchá a vyžaduje hodně času a trpělivosti majitele. Aby byla určena přesná léčba, je nejdříve potřeba určit diagnózu nevhodného chování. Majitelé většinou vyplňují dotazníky, kde vypíší všechny údaje o psovi a příznaky jeho separáční anxiety. Na základě tohoto dotazníku určí veterinární lékař, který je zároveň specializován na behaviorální problematiku, specifickou léčbu. Léčba zahrnuje desenzibilaci, modifikaci chování psa a farmakologii. Léčba separáční anxiety bývá zhruba z 80 % úspěšná.

2 Cíl práce

Cílem bakalářské práce bylo vytvoření co nejucelenější a zároveň aktuální vědecké rešerše na téma separační anxieta u psů. V práci je definována separační anxieta jako pojem, popsány hlavní příčiny a rizikové faktory, symptomy, diagnostika, prevence, behaviorální terapie a farmakoterapie.

3 Literární rešerše

3.1 Pes a člověk

Pes je jedním z nejbližších domestikovaných zvířat lidí a ve většině případů představuje dalšího člena rodiny (Kalinin, 2011). Pouto mezi psem a majitelem je jeden z hlavních důvodů, proč lidé mají doma své psy jako domácí zvířata (Parthasarathy et Crowell-Davis, 2006). V životě psa a majitele jsou důležité upevňovací vztahy, tyto vztahy jim pomáhají udržet jejich vztah pohromadě (Voith et Borchelt, 1985).

Mezi vlky a psy je vytvořená dominantní hierarchie a ta určuje sociální strukturu smečky (Schwartz, 2003). Pes patří mezi sociální, smečková zvířata a vytváří si sociální vazby k příslušníkům svého druhu a také k člověku (Dobříšková, 2013). Psi tvoří s majiteli silné sociální vazby (Lem, 2002). Jestliže je tato vazba příliš silná, může u psa dojít k vytvoření separační anxiety (Dobříšková, 2013).

Psi zdělili po svých předcích složité sociální projevy. Díky domestikaci a vtiskávání sociální projevy ovlivňují i soužití s člověkem. Pes vydává signály informující o vnitřním naladění, odpovědích a záměrech (Palestrini et al., 2010).

3.2 Separační anxiety

Separační úzkost je panická reakce (Lem, 2002), je to běžná porucha chování u psů (Simpson, 2000) a je zároveň nejčastějším problémem chování psů (Herron et al., 2014). Landsberg et al. (2008) uvádí, že separační anxiety je druhým nejčastějším problémem chování, na prvním místě je agresivita psa. Podle Schwartze (2003) je separační anxiety charakterizována extrémními emocionálními a behaviorálními reakcemi chování. Separační úzkost u psů má mnoho společného s fobickými poruchami a záchvaty paniky u lidí (Schwartz, 2003). K tomuto chování dochází pouze v nepřítomnosti majitele psa (Konok et al., 2011). Těsně před odjezdem majitele se může vyskytnout anticipační úzkost, pes se obává odjezdu majitele. V některých případech může být anticipační úzkost velmi intenzivní, pes se začne kousat, aby zabránil majitelova odjezdu, nebo zabráni jeho odjezdu tím, že se postaví mezi dveře (Schwartz, 2003). Herron et al. (2008) uvádějí, že separační úzkost u zvířat je emociální reakce na podnět, která předpovídá potenciálně nebezpečné situace. Stupeň zátěže separační anxiety závisí na stupni upevněné vazby mezi majitelem a psem. Separační úzkost

může dosahovat až do paniky a zvládnání dané situace může lehce selhat a tím pádem jedinci jednají přehnaně (Schwartz, 2003).

Úzkost z odloučení je popisována jako problémové chování motivované úzkostí. Přesnější definice separační anxiety vyžaduje trvalou vazbu k mateřskému nebo primárnímu pečovateli nebo osobě. Termín separační úzkost byl používán obecně pro všechny problémy spojené s odloučením, dnes jsou ale objasněny příčiny, které jsou nezávislé na separační úzkosti (Appleby et Pluijmakers, 2004).

Nejčastější problémy jsou spojené s odloučením psa od jeho majitele. Toto chování je pro majitele psa nežádoucí a tím dochází k odevzdání nebo vrácení psa do útulku (Herron et al., 2014). Separační úzkost u psů může být velmi závažná, což vede k sebepoškozování psa, ničení majetku a v horších situacích se majitel rozhodne pro eutanazii psa (Herron et al., 2008).

Ztráta druhého psa v domácnosti může být faktorem pro rozvoj separační úzkosti, ale neexistují žádné důkazy, že další pes v domácnosti vyřeší problém se separační úzkostí (Herron et al., 2014). Majitelé si často myslí, že separační anxiety vymizí, pokud si pořídí dalšího psa, ale bylo zjištěno, že přítomnost dalšího psa separační úzkost nijak neovlivňuje. Na separační anxiety má pozitivní vliv výcvik poslušnosti, ovlivňuje se tím vztah mezi majitelem a psem. Psi se mohou naučit předvídat, kdy majitel odejde pryč, což vede ke zvýšení vzrušení a výskytu separační úzkosti. Z toho důvodu dochází k separační úzkosti už při odchodu majitele nebo těsně po odchodu majitele (Lund et Jorgensen, 1999).

Izolace v neznámém místě a nepohodlné poloze způsobuje větší separační úzkost než izolace v neznámém místě, ale pohodlné poloze. Jídlo a hračky jsou méně účinné ve zmírnění separační úzkosti než teplo a pohodlí. Pokud psa odloučíme od citově obohacujícího podnětu, můžeme očekávat zvýšení separační anxiety (Appleby et Pluijmakers, 2004).

Se separační anxiety mohou úzce souviset strach z bouřky, úzkost a strach z nových situací, strach z cizích lidí, agrese a nutkavé chování (Appleby et Pluijmakers, 2004). Dále anxiety zahrnuje úzkost z odloučení, fobii z hluku a strach v souvislosti z agresí (Dreschel, 2010).

3.2.1 Výskyt separační anxiety

Veterinární lékaři, kteří jsou zároveň specializováni na behaviorální problematiku, odhadují, že 15% psí populace má problémové chování (Butler et al., 2011), ale autoři naznačují, že procento je daleko větší. Sargisson (2014) uvádí, že separační úzkostí trpí přibližně 20 % psí populace.

Separáční anxieta se nejvíce vyskytuje u jedinců od 9 měsíců do 2 let (Simpson, 2000). Průměrný věk psa při výskytu separáční anxiety je 1,5 roku (Appleby et Pluijmakers, 2004). Separáční anxieta se může vyskytnout i v pozdějším věku. Nástup separáční úzkosti ve středním věku může být spojena s různým onemocněním, např. hluchotou, slepotou, metabolickými onemocněními nebo artritidou (Schwartz, 2003). Separáční úzkost je často hlášena u smíšených plemen a vyskytuje se častěji u psů než u fen (Appleby et Pluijmakers, 2004).

Separáční úzkost se vyskytuje nejčastěji u dvou typů psů. První skupinou jsou štěňata, která byla brzy oddělena od své matky a svých sourozenců (Simpson, 2000). Štěňata jsou nejvíce náchylná k sociálním problémům ve věku od 6 do 13 týdnů (Schwartz, 2003). Druhou skupinou jsou psi pořízené z útulku. U psů z útulku je možné, že byli odloženi z důvodu výskytu separáční úzkosti nebo že žili se skupinou psů a neměli žádnou zkušenost se sociální izolací (Simpson, 2000). Z toho plyne, že u psů přijatých z útulku je větší pravděpodobnost, že se u nich separáční úzkost vyskytne. Separáční úzkost se objevuje také u psů, kteří ve štěněčím věku prodělali nějakou nemoc nebo pokud zůstali dlouhou dobu sami (Lund et Jorgensen, 1999). Také se vyskytuje u psů, kteří byli hospitalizováni na veterinární klinice, byli nalezeni u silnice, přežili nějakou nemoc nebo člena své smečky (Schwartz, 2003). Separáční anxieta se vyskytuje spíše u psů, kteří pobývají ve městech nebo v malých bytech (Takeuchi et al., 2001).

Kalinin (2011) uvádí, že z podezřelých psů na separáční úzkost mohou být vyloučeni psi mladší než 6 měsíců, dále psi, kteří nevykazují destruktivní chování v nepřítomnosti majitele nebo pokud je urinance a defekace spojena se značkováním nebo nemocí psa. U štěňat jsou některé reakce separáční anxiety normální a dokonce i žádoucí, protože jsou důležité pro přežití. Patří sem např. zvýšené kňučení u štěňat při ztrátě struku nebo sourozenců (Schwartz, 2003).

Chování psa spojené se separáční úzkostí je nepříjemné jak pro psa, tak i pro jeho majitele, toto chování narušuje jejich osobní pouto a může vést k eutanazii psa (Simpson et al., 2007).

3.3 Úzkost

Úzkost se u psa projevuje jako plachost, je bezpředmětná, difúzní, nespecifická a nesměruje k žádnému konkrétnímu objektu. Narušuje řádné emoční hodnocení, např. že pes

reaguje na různé podnětové změny přehnaně. Plachost se u psů projevuje náhlým opuštěním známých podmínek vlastního teritoria. Pokud má pes vysokou úzkost, většinou se u něj objeví všeobecný motorický neklid, který ústí až v panickou reakci. Úzkost je dlouhodobá a je příčinou vzniku strachové reakce. Při velké intenzitě bývá příčinou psychického stresu. Stresová zvířata mají spoustu problémů, hubnou, jejich srst ztrácí lesk, snadněji podléhají infekčním chorobám a mohou hynout (Mikulica, 1992). Úzkost má krátkodobé i dlouhodobé účinky na zdraví a délku života jedince (Dreschel, 2010).

3.4 Stres

Abrantes (1999) uvádí, že stres je zdravá reakce organismu, která slouží k pudu sebezáchovy, nicméně může způsobit patologické reakce, tj. nemoc nebo abnormální chování pokud je organismus stresován příliš dlouho nebo příliš často.

Stres je fyziologická reakce na vnější faktory, která připravuje zvíře na to, aby se vyrovnalo s extrémními situacemi. Pokud pes zaznamená nějaké nebezpečí, stres ho připraví na útok nebo útěk (Abrantes, 1999). Signalizace stresu, jako je kňučení nebo chvění, může vést k tomu, že se psi v době nepřítomnosti majitele zdrží pití a jídla (Palestrini et al., 2010). Stres má krátkodobé i dlouhodobé účinky na zdraví a délku života jedince (Dreschel, 2010).

3.5 Fobie

Fobie představuje smrtelný nebo chorobný strach nebo odpor (Abrantes, 1999). Vyskytuje se, když strach nezaniká, ale zůstává na stejné úrovni (Appleby et Pluijmakers, 2004).

3.6 Strach

Abrantes (1999) uvádí, že strach je stresová situace, kdy hodnocení určitých situací jednotlivcem u něj spouští sérii fyziologických a anatomických procesů, které mu mají pomoci se s danou situací co nejlépe vypořádat. Strach je jedním z hlavních mechanismů uvolňující obrovské fyziologické i psychologické zdroje a je považován za motivaci.

Strach je hypotetický stav mozku nebo neuroendokrinního systému, vznikající za určitých podmínek. Strach spolu s úzkostí je považován za motivátor a je způsoben vnímáním jakéhokoliv nebezpečí, které ohrožuje blaho jednotlivce (Appleby et Pluijmakers, 2004). Vyskytuje se v přímé reakci na hrozbu (Duncan, 1993). Strach je jednou z podmínek existence tvorů, je to biologická nutnost. Strach a úzkost spolu souvisejí, ale jsou to dvě samostatné kategorie. Strach se vztahuje na určitý objekt nebo na nějaké konkrétní nebezpečí, vztahuje se na něco přítomného a úzkost na něco budoucího (Mikulica, 1992). Kňučení a vytí může naznačovat přítomnost strachu (Lund et Jorgensen, 1999). Extrémní strach ze zvuků při bouřce může u psů zvyšovat úzkostné stavy, jako jsou fobie (Pineda et al., 2014).

3.6.1 Existenční strach

Existenční strach souvisí s pudem sebezáchovy. V tomto případě je možný útěk nebo boj, ale v praxi převažuje útěk. Situace, kde je vyvolán strach o život, nedovolují kompromis. Strach je vyvolán stimulem, který zvíře okamžitě pozná i bez předchozí zkušenosti. Tato schopnost je dána geneticky (Abrantes, 1999).

3.6.2 Sociální strach

Sociální strach vzniká na základě konfliktů s jinými členy smečky stejného druhu. V tomto případě je možný boj a útěk, ale navíc je možný ještě kompromis. Sociální strach je vyvolán stimulem předcházejícím zkušenosti. Pokud se psovi několikrát stanou špatné věci na určitém místě, to místo bude samo o sobě vyvolávat strach. Pokud má pes s některými lidmi nepříjemné zkušenosti, při setkání s nimi se může vyvolat strach (Abrantes, 1999).

3.7 Strach z hluku a bouřky

Psi, u kterých se vyskytuje separační anxieta, většinou trpí i fobií z hluku (Flannigan et Dodman, 2001). Fobie z bouřky je stav, při kterém trpí jak pes, tak jeho majitel. Příznaky strachu z bouřky jsou lapání po dechu, hledání majitele, pokusy o útěk, vokalizace, třes, ničení majetku, nechutenství, slinění (Cottam et al., 2013), skrývání. Termín fobie je používán tehdy, pokud je behaviorální reakce na zvuky extrémní a má dlouhou životnost (Blackwell et al., 2013).

Podle Blackwella et al. (2013) k reakci na ohňostroje, výstřely a hřmění často dochází souběžně se separační úzkostí, odpovědi na tyto situace jsou vesměs stejné. Psi mají nejčastěji

strach z ohňostrojí, poté z bouřky a nakonec z výstřelů. Jestliže pes zažíval bouřky, ohňostroje a výstřely ve štěněčím věku, je malá pravděpodobnost, že se u něj vyskytne strach z hluku nebo bouřky (Appleby et al., 2002). Strach z bouřky a hluku lze vyléčit různými typy terapie (Blackwell et al., 2013) nebo systematickou desenzibilací (Cracknell et Mills, 2008).

3.8 Agresivita

Se separační anxiétou úzce souvisí i agresivita psa (Appleby et Pluijmakers, 2004). Podle Riva et al. (2008) separační úzkost hraje důležitou roli při vzniku agrese, což vede k nebezpečným útokům psa na ostatní zvířata, lidi a i na majitele. Agresivní chování lze charakterizovat jako intenzivní a emocionální reakci psa.

Agresivita je považována za jeden z nejčastějších problémů chování u psů. Podle studií, které byly prováděny v Kanadě, přibližně 15 % psů z více než 3000, v určitém okamžiku kousnul nějakého člena rodiny. Agresivita psa může být zaměřena na jednoho nebo i více členů rodiny, záleží na tom, jaký mají příslušníci vztah se psem, jaké mají vůči němu postavení a jakou mají schopnost ovládat psa (Kalinin, 2011). Mezi psy se nejvíce vyskytuje agresivita vůči cizím lidem, poté následuje agresivita vůči majiteli a nejméně častá je agresivita k neznámým psům (Haupt, 2006). Blackshaw (1988) uvádí, že nejčastější je agresivita vůči rodinným příslušníkům.

Agresivita je většinou spojována s bojem a násilím. Někteří vědci ale uvádějí, že agresivita umožňuje vznik osobních vztahů mezi zvířaty. Vzniká při setkání se svým soupeřem, vyvolává v jedinci okamžitou touhu daného jedince zabít nebo ho zahnat na útěk. Je nejčastěji vyjadřována výrazem tváře (Abrantes, 1999), jemnými gesty chování, tělesnými postoji až výbušnými útoky. Agresivní chování může být ovlivněno prostředím, ve kterém se pes nachází, dále situací která v danou chvíli probíhá a také přítomností některých lidí (Kalinin, 2011).

Agresivita se léčí poslušností, poslušností se zdrženlivostí, syntetickými progestiny s poslušností, kastrací, progestiny s poslušností, kastrací s poslušností a v případě, že pes vážně poranil člověka, se volí eutanazie psa (Blackshaw, 1991).

3.8.1 Dominantní agresivita

Dominantní agresivita je považována za jednu z nejčastějších psích agresivit vůči člověku. Častější je u psů než u fen a vyskytuje se spíše u psů, kteří už dosáhli puberty (Kalinin, 2011). Tato agresivita souvisí se sociálními vztahy mezi dvěma nebo více zvířaty.

Vztahy mezi zvířaty jsou udržovány na základě hrozeb a komunikačních signálů (Kottferová et al., 2008). Dominantní agresivita se nejčastěji vyskytuje u plemene anglický špringršpaněl (Takeuchi et al., 2001). Mezi nejčastější plemena, která napadají člověka, patří bulteriér a německý ovčák (Blackshaw, 1991), labradorský retrievr, kokršpaněl, pudl a honácký pes (Blackshaw, 1988).

Příznaky se mohou vyskytovat po dovršení věku 3 let, v některých případech i dříve. Tato agresivita souvisí se sociálním postavením psa a také se změnou v sociálním vztahu mezi psem a majitelem. Je ovlivněna také separační úzkostí psa (Kalinin, 2011).

3.8.2 Vnitrodruhová agresivita

Vnitrodruhová agresivita je orientovaná proti jednotlivcům stejného druhu (Kottferová et al., 2008). Vyskytuje se jak u neznámých psů, tak i u psů, kteří se znají. Boje vyskytující se mezi neznámými psy jsou sice častější, ale jsou méně škodlivé. Kdežto boje mezi známými jedinci, jsou méně časté, ale o to mají horší následky. Boje mezi známými jedinci se vyskytují většinou z důvodu postavení vůči majiteli (Kalinin, 2011). Agresivitu dělíme také na mezidruhovou, ta je zaměřena na jiný druh zvířat (Kottferová et al., 2008).

3.8.3 Teritoriální agresivita

Teritoriální agresivita je především ochranná, snaží se zastavit průnik jiného jedince na své území. Většina účastníků cizím územím projde a hned zmizí, ale to tuto agresivitu pouze posílí (Kalinin, 2011). Tato agresivita je nebezpečná pokud lidé (návštěvníci, děti) přecházejí přes teritoriální území cizího psa, tím vzniká velká šance, že pes člověka napadne (Blackshaw, 1991). Podle studií Blackshawa (1991) psi nejvíce napadají děti, poté dospělé, sousedy a v neposlední řadě návštěvníky.

3.8.4 Strachová agresivita

Po dominantní agresivitě je tato agresivita druhá nejčastější, která je zaměřena na lidi. Pes útočí na protivníka bez fáze zastrašování a bez kontroly intenzity agrese. Tato agrese je většinou doprovázena neurovegetativními projevy, jako jsou například slinění, bušení srdce a pocení. Nedostatečná socializace, trest nebo traumatické zážitky psa jsou častou příčinou vzniku strachové agresivity (Kalinin, 2011). Strachová agresivita se nejčastěji vyskytuje v situacích, ze kterých pes nemůže snadno uniknout (Blackshaw, 1991).

3.9 Příčiny vzniku

Separační anxieta se vyskytuje spíše u psů, kteří mají se svým majitelem velmi citový a blízký vztah. Může se vyskytnout tehdy, pokud majitel odchází z domu pokaždé v jinou dobu, pokud je dlouhou dobu nezaměstnaný a poté má nové zaměstnání nebo pokud je majitel delší dobu mimo domov. Také se může vyskytnout, jestliže se rodina stěhuje na jiné místo nebo pokud nastane rozvod (Lund et Jorgensen, 1999). Separační úzkost se objeví tehdy, pokud je pes sám, odloučený od své milované osoby (Simpson, 2000).

K příčinám vzniku separační úzkosti patří problematické anebo předčasné odloučení štěněte od své matky. Další příčinou může být změna denního režimu rodiny, jako například stěhování, úmrtí nebo pokud je pes ponechán doma o samotě delší dobu. Dále změna prostředí nebo narození dítěte související s náhlým nedostatkem času na psa. Také přílišná fixace na člena rodiny může vést k separační úzkosti. Pokud byl pes v útulku nebo v psím hotelu, je velmi pravděpodobné, že se u něj vyskytne separační úzkost (Dobříšková, 2013).

Štěňata bývají u své matky 2 – 3 měsíce. Matka jim poskytuje uklidňující účinek a rozvíjí jejich chování. Při oddělení matky a štěněte dochází většinou k tomu, že štěně v noci kňučí a nemá chuť k jídlu. Štěně se adaptuje v novém prostředí a vytvoří si nové pouto se svým majitelem, to je pro štěně velmi pozitivní a může dokončit svůj vývoj. Majitel poskytuje psovi veškerou svou pozornost a reaguje na všechny jeho požadavky a to může trvat až do puberty. Tím se u psa vyskytne citová závislost k majiteli a to vede ke vzniku separační úzkosti (Kalinin, 2011).

3.10 Rizikové faktory

Psi získané od rodin nebo přátel mají nižší pravděpodobnost výskytu separační anxiety, kdežto u psů získaných například z útulku, ze zverimexu nebo jiných obchodů se separační úzkost vyskytuje častěji (McGreevy et Masters, 2008). Psi, kteří jsou brzy odděleni od své matky, z velké pravděpodobnosti budou trpět separační anxiétou včetně destruktivního chování a nadměrné vokalizace (Pierantoni et al., 2011) a to zejména u psů, kteří pocházejí ze zverimexů (Sargisson, 2014). U kastrovaných psů se snižuje pravděpodobnost výskytu separační anxiety na rozdíl od nekastrovaných psů. Psi, kteří v minulosti podstoupili nějaký druh léčby chování, mají větší pravděpodobnost na výskyt separační anxiety, než psi bez předchozí léčby. Pokud si majitel po návratu domů hraje se svým psem nebo mu dá krmení do 30 minut, je výskyt separační anxiety velmi pravděpodobný (McGreevy et Masters, 2008). U

psů, kteří mají své krmení stále k dispozici, je větší riziko výskytu separační anxiety, než u psů kteří jsou krmeni v určitém intervalu (Riva et al., 2008). Jestliže se domácnost navýší o nového člena nebo dojde ke změně zaměstnání majitele psa a tím pádem i ke změně časového rozvrhu, je zvýšená pravděpodobnost na výskyt separační úzkosti. Psi, kteří vykazovali po příjezdu majitele domů do 5 min. zvýšenou vokalizaci a také skákání na majitele, mají větší procento pravděpodobnosti na výskyt separační anxiety. Se separační úzkostí také blízce souvisí agresivita psa (McGreevy et Masters, 2008). U psů, kteří mají alespoň základní výcvik poslušnosti, se separační úzkost vyskytuje méně než u psů, kteří nemají žádný výcvik poslušnosti. Pokud si pes prošel nějakým psychickým traumatem, je větší pravděpodobnost, že se u něj separační anxiety vyskytne (Takeuchi et al., 2001). Clark et Boyer (1993) uvádějí, že psi, kteří nejsou vycvičeni na poslušnost a netráví s nimi majitel moc času, tak vykazují větší procento úzkosti z odloučení. Kdežto psi, kteří mají nacvičenou poslušnost, netrpí úzkostí z odloučení. Nicméně Voith et al. (1992) uvádějí, že separační anxiety s výcvikem psa vůbec nesouvisí. Pokud pes žije v domácnosti s jedním člověkem, je 2,5 krát vyšší pravděpodobnost, že se u něj vyskytne separační anxiety, než u psa, který žije s vícečlennou rodinou (Flannigan et Dodman, 2001). Pokud pes žije s rodinou, kde žije i více dětí je vysoká pravděpodobnost, že se u psů vyskytne separační anxiety (Sargisson, 2014), ale jiní vědci zjistili, že přítomnost dětí v domácnosti nemá žádný vliv na výskyt separační anxiety (Soares et al., 2010). McGreevy et Masters (2008) uvádějí, že někteří vědci zjistili, že pokud pes žije v domácnosti s více ženami, je vysoká pravděpodobnost výskytu separační úzkosti u psů. Nicméně Flannigan et Dodman (2001) tuto teorii vyvrací, podle nich soužití psa s více ženami nemá žádný vliv na výskyt separační úzkosti. Jestliže majitelé sledují svého psa po celém domě a pokud se s ním při příchodu domů vítají delší dobu, je vysoká pravděpodobnost, že se u psů vyskytne separační anxiety (Flannigan et Dodman, 2001).

McGreevy et Masters (2008) uvádějí, že psi, kteří trpí separační anxiety, trpí zároveň i fobií z hluku a bouřky.

3.11 Symptomy

Podle studií Palestrini et al. (2010) každý jedinec projevuje různé symptomy separační anxiety. Základní příznak separační anxiety je stresová reakce, ta se projevuje výrazným neklidem psa, neustálým nebo intermitentním pobíháním po domě. Někteří psi mohou běhat v kruhu nebo lineárně. U psa se mohou také projevit deprese, izolace nebo ignorace okolí,

povelů a krmení (Dobšíková, 2013). Mezi první známky separační úzkosti patří kňučení a třepání a to může vést k tomu, že majitel tyto příznaky lehce přehlédne a tím podcení situaci výskytu separační úzkosti (Takeuchi et al., 2001).

Lund et Jorgensen (1999) uvádějí, že chování spojené se separační anxiétou může být rozděleno do 4 částí. První část zahrnuje průzkumné chování, druhá hru včetně prvků bezohledného chování, do třetí části patří destruktivní chování a do čtvrté části vokalizace.

Separální úzkost zahrnuje destruktivní chování psa, což znamená nežádoucí chování psa o samotě, kálení a močení na nežádoucích místech nebo poškození majetku (Herron et al., 2014).

Psi mohou v nepřítomnosti majitele vykazovat známky vegetativního podráždění, například nadměrné slinění, třes nebo průjem (King et al., 2000) a také kňučení a ničivost (Simpson, 2000). Nevhodná defekace a urinace jsou považované za počáteční znamení vzniku separační úzkosti. Kdežto ničivost a nadměrná vokalizace se řadí mezi pokusy o obnovu kontaktu mezi psem a majitelem (Blackwell et al., 2006). Psi také mohou vykazovat těžké dýchání (Palestrini et al., 2010) nebo funění (Herron et al., 2008). Psi chodí po bytě, očmouchávají různé objekty a hrany kolem dveří, skáčou po různých předmětech, berou je do tlamy a třesou s nimi, dále zívají, olizují se a žvýkají. Záchvaty štěkání nebo kňučení často končí vytím (Lund et Jorgensen, 1999). Takeuchi et al. (2001) uvádějí, že agrese, úzkost z odloučení, bázlivost, časté štěkání a nadměrné močení patří mezi přirozené chování psa nicméně do určité míry. Toto chování je označováno za problémové, pokud zvířata žijí v lidské společnosti.

Pes se snaží opětovně navázat kontakt s člověkem, a tím dochází ke zvýšení motorické aktivity ve snaze najít svého majitele. Aby pes obnovil hlasový kontakt se svým majitelem, tak hlasitě štěká a vyje. Pro obnovení fyzického kontaktu s člověkem a odstranění překážek mezi majitelem a psem, kouše dveře a okna. Pes se uvolňuje a uklidňuje tím, že žvýká, okusuje či trhá předměty s pachem majitele. Někteří psi mohou požírat nestravitelné předměty, např. hlinu, písek nebo plastové předměty. Také mohou vykazovat projevy automutilace, tj. sebepoškozování (Dobšíková, 2013).

Psi se separační úzkostí jsou velmi přilnaví a z toho vyplývá, že svého majitele doprovází na každém kroku. Po jeho odchodu z domu ho pes celou dobu pozoruje z okna (Kalinin, 2011). Chování psa o samotě se může měnit s rostoucí dobou separační úzkostí (Konok, 2011).

3.11.1 Vylučování

Vylučování moče a fekálií v domě je běžný příznak separační úzkosti. Pokud pes v době nepřítomnosti majitele vylučuje zároveň moč a fekálie je velmi pravděpodobné, že se jedná o separační anxiету (Simpson, 2000).

Urinace a defekace probíhá na místech, která jsou často využívána majitelem. Pro psa to má uklidňující význam. Při urinaci nebo defekaci je velmi důležité rozlišit, jestli se jedná o separační úzkost nebo nemoc psa. Při separační úzkosti dochází k urinaci nebo defekaci většinou do 60 minut po odchodu majitele, kdežto při nemoci k tomuto jevu dochází až po několika hodinách (Dobšíková, 2013). Schwartz (2003) uvádí, že ke značení dochází do 15 min. po odchodu majitele.

3.11.2 Ničivost

Ničivost patří mezi běžné příznaky separační úzkosti. Ničivost je častá u mladých psů. Psi většinou ničí dveře, kterými majitel odešel, ale mohou ničit i ostatní dveře a také okna. Do dveří koušou a škrábou a tím je značně poškozují, škrábáním poškozují také podlahu. Někteří psi se zaměřují na jiné předměty v domě, jako jsou například boty nebo oblečení majitele. Tyto předměty si odnášejí na své místo a tam je žvýkají. Také mohou ničit nábytek, noviny, koberce. Ničení nábytku může být pro psa velmi nebezpečné. Může si tím vylomit zuby nebo zlomit drápky (Simpson, 2000). Ve studiích Overalla (1998) si jeden pes při ničení sádrokartonové desky roztrhal jazyk, zlomil zuby a poškrábal si obličej a nohy. Jiný pes zase spolknul malou součástku elektrického spotřebiče a založil požár v nepřítomnosti majitelů (Gaultier et al., 2005). Ničivost úzce souvisí se strachem z bouřky. Pokud je pes ponechán sám doma a je bouřka, velmi často ničí předměty okolo sebe (McCrave, 1991).

Ničivé chování majitelé běžně zaměňují s nudou. Pokud pes trpí separační anxiетou, ničivost se vyskytuje ihned po odchodu majitele z domu, ale pokud se pes pouze nudí, chvíli bloudí po bytě a až po nějaké době začne ničit majetek (Turner, 1997).

3.11.3 Hypersalivace

Nadměrné slinění se vyskytuje u menšího procenta psů. Hypersalivace souvisí se separační anxiетou pouze, pokud pes nadměrně sliní a má hrudník a přední končetiny nasáklé slinami a většinou se pod psem objevují louže slin. Poté, co se majitel vrátí domů, pes vykazuje nadměrnou spotřebu vody, kompenzuje si tím předchozí dehydrataci. Pokud dochází

ke slinění pouze v nepřítomnosti majitele, je to považováno za patognomický příznak separační úzkosti (Simpson, 2000).

3.11.4 Vokalizace

Do vokalizace patří žalostné kvílení, kňučení, štěkání a vytí. Někteří psi kňučí už v době, kdy se majitel chystá k odchodu, jiní psi vyjí po celou dobu nepřítomnosti majitele. Na toto chování psa většinou upozorní majitele sousedé (Simpson, 2000). Appleby et Pluijmakers (2004) uvádějí, že vokalizace v podobě štěkání, kňučení nebo vytí se u psů o samotě vyskytovalo nejčastěji. Vytí může být považováno za přirozenou reakci, když psi zůstávají doma sami.

Vytí patří mezi jeden ze základních komunikačních faktorů u vlků. Současná plemena psů vytí zdědili po vlčích. Psi vyjí jako vlci, ale v jiném slova smyslu. Vyjí, pokud se cítí osamělí. Štěkání je prostý způsob komunikace mezi psy. Psi štěkají, aby upozornili na cizího vetřelce a upozornili nás, dále štěkají při hře nebo jiných sociálních aktivit. Pokud pes nemá dostatečnou stimulaci, tak také štěká, vybíjí si tím svou energii. Kňučení je spojené s tísní, podřizováním, nejistotou nebo strachem, je to vysoký zvuk. Někteří psi stále kňučí, aby tak upozornili majitele na svou přítomnost. Kňučení se může vyvinout ve fixované chování. U štěnat je kňučení normální, poukazují na to, že mají nějaký problém (Abrantes, 1999).

3.12 Další projevy separační úzkosti

Pokud pes trpí separační anxiétou, pohybuje se v těsné blízkosti svého majitele (Simpson, 2000). Lund et Jorgensen (1999) uvádějí, že pes následuje svého majitele, i když jde jen z jedné místnosti do druhé. Pokud se majitel chystá k odchodu, pes začíná být neklidný. Po návratu majitele domů ho pes vítá s velkou radostí. Pes jí potravu pouze v přítomnosti majitele, po odchodu majitele se pes potravu nedotkne. Pes je zoufalý, pokud jde majitel jen vyhodit odpadky nebo jde pro poštu do schránky (Simpson, 2000).

Dalšími příznaky, které nejsou často hlášeny, mohou být nechutenství, poruchy zažívacího traktu (průjem, zvracení), hyperventilace, nervozita, salivace, pes může být nervózní a rozrušený nebo může projevovat depresivní chování v reakci na podněty spojené s majitelem. Pokud chce majitel odejít z domu, pes mu v tom většinou brání a může dojít i k agresivitě psa (Appleby et Pluijmakers, 2004).

3.13 Diagnóza

Diagnóza je obvykle založena na nepřímých důkazech, jako jsou např. zničení majetku v době nepřítomnosti majitele psa (Palestrini et al., 2010) nebo štěkání, o kterém majitele informují sousedé (Kim et al., 2010). Palestrini et al. (2010) uvádějí, že pokud se majitel řídí nepřímými důkazy, tak stanovení diagnózy nemusí být přesné.

Aby léčba úzkosti z odloučení byla úspěšná, je potřeba znát historii psa a příznaky tohoto chování. Poté se stanoví přesná diagnóza (Appleby et Pluijmakers, 2004). Aby byla diagnóza co nejpřesnější, k jejímu stanovení nám pomůžou potenciální rizikové faktory a chování psa spojené se separační anxiétou (Flannigan et Dodman, 2001). Ke stanovení přesné diagnózy je dobré, aby měl majitel k dispozici videozáznam, kde je jasně zaznamenáno chování psa o samotě (Blackwell et al., 2006). Videozáznam by měl zachycovat chování psa před odchodem majitele a při příchodu majitele (Dobříšková, 2013). Nežádoucí chování psů, kteří trpí separační anxiétou, se začíná projevovat zhruba 10 min. před odchodem majitele, a proto by se měl videozáznam pořizovat už několik minut před odchodem majitele. Příznaky se dále rozvíjí během 30 min. po odchodu majitele, a proto je videozáznam pořízený v tuto dobu nejdůležitější pro stanovení diagnostiky (Parthasarathy et Crowell-Davis, 2006).

Diagnóza se stanoví na základě chování, které souvisí se separační úzkostí. Toto chování se musí vyskytovat pouze v nepřítomnosti majitele psa (Simpson, 2000).

Pro určení přesné diagnózy je potřeba získat údaje o jednotlivých členech rodiny, na níž je pes fixován a také o časovém průběhu problémového chování psa (Dobšíková, 2013), genetické faktory, jejich vývoj a učení (Kalinin, 2011). Je důležité provést celkové vyšetření zdravotního stavu psa, z důvodu vyloučení dalších možných organických příčin jeho patologického chování. Při diagnostice je nutné vyloučit další behaviorální podmínky, kterými jsou např. submisivní nebo excitační urinace, značkování, fyziologická destrukce juvenilních jedinců nebo nuda (Dobšíková, 2013). V době, kdy se začnou vyskytovat příznaky separační anxiety, by měl majitel popsat, jestli se v té době v rodině vyskytla nějaká náhlá změna jako je např. rozvod, náhlý porod, změna zaměstnání nebo pořízení nového psa (Flannigan et Dodman, 2001).

Záznam o psovi by měl být získán pomocí dotazníku, který obsahuje informace o psovi, jeho každodenní život, druh potravy a doba jejího podání, defekace a urinace, prostředí ve kterém žije, sociální interakce (s jinými zvířaty nebo lidmi z okolí), výcvik psa a jeho odpočinek (Kalinin, 2011). Dále majitelé vyplňují informace o vlastnostech a historii psa, fyzické a sociální prostředí psa, věk psa, pohlaví, reprodukční stav, plemeno, odkud si

majitelé psa pořídili, celkový počet psů a počet koček v domácnosti, jestli má pes strach z bouřky nebo něčeho jiného, pokud si sousedi stěžují na častou vokalizaci, dále počet dospělých a dětí v domácnosti (Appleby et Pluijmakers, 2004) a také pohlaví majitelů, jestli to jsou ženy, muži nebo děti. Dále jestli může pes doma ležet na posteli nebo na jiné sedačce. Pokud si majitelé psa pořídí z útulku, je dobré vědět počet předchozích majitelů psa (Flannigan et Dodman, 2001). V dotaznících jsou i otázky týkající se chování psa během nepřítomnosti majitele (Appleby et Pluijmakers, 2004). Také je důležité vědět, kolik bylo psovi let, když si ho majitel pořídil, věk psa, když si majitel poprvé všiml, že se u něj vyskytují problémy spojené se separační anxiétou, dobu, kdy se tento problém stal závažným a dále věk psa, když došlo k jeho vyšetření (Takeuchi et al., 2001).

Dotazníkové studie jsou založeny na vnímání majitele, a tudíž mohou podceňovat skutečný podíl psů se separační anxiétou (Palestrini et al., 2010). V dotaznících jsou vypsány jednotlivé příznaky separační anxiety a majitel zaškrťává jejich velikost. Příznaky jsou vyjádřeny jako mírné, mírně střední, středně těžké, těžké a závažné (Flannigan et Dodman, 2001).

3.14 Prevence

Problémy chování psů se nejlépe léčí pomocí prevence. Poskytnutí poradenství majiteli psa vede k zamezení výskytu separační úzkosti u psů (Herron et al., 2014). Ale Butler et al. (2011) uvádějí, že behaviorální poradenství neprokázalo úspěšnou léčbu. Takeuchi et al. (2000) uvádějí, že pokud bude majitelům sděleno více jak pět pokynů souvisejících s výskytem separační anxiety, je velmi pravděpodobné, že se u psů separační anxiety nevykytne.

Aby se pes naučil samostatnému životu, měly by být výcvikové metody uplatňovány již ve šteněčím věku. Mezi výrazné prevence separační úzkosti patří postupný nácvik psa na samostatnost v přítomnosti člověka, následuje postupné navykání psa na samotu bez přítomnosti člověka, dále udržování určitého odstupu od psa, omezení vítacích a loučících rituálů při příchodu a odchodu majitele z domu (Dobšíková, 2013). Je vhodné poskytovat psovi ve věku 5 – 10 měsíců kontakt s jinými lidmi mimo domov, tím se snižuje pravděpodobnost výskytu separační anxiety (Bradshaw et al., 2002). Pokud majitel odjede na dlouhou dobu pryč, je dobré, aby pověřil známou osobu, aby psa v různých intervalech kontroloval a venčil ho (Sherman et Mills, 2008).

Těsně před odjezdem majitele pryč z domu je potřeba zabezpečit oblasti v domu a zamezit přístupu na nebezpečné a drahé předměty. Před odjezdem je dobré se psem provádět alespoň 20 minut fyzické cvičení, psovi se sníží nadbytečná energie, a tím dojde k zamezení výskytu separační úzkosti. Povzbuzujeme psa, aby se doma cítil bezpečně a to bez ohledu na přítomnost majitele. Nepodněcujeme délku doby odjezdů a příjezdů domů, aby nedošlo k velkému vzrušení psa a tím k vzniku separační úzkosti (Herron et al., 2014).

Většina zaměstnanců útulků poskytuje poradenství, jak zabránit vzniku separační úzkosti u psů. A to z důvodu velkého počtu přijatých psů v útulcích, kvůli tomuto problému (Herron et al., 2014). Psa odměňujeme za klidné a uvolněné chování (Lem, 2002).

3.15 Terapie

Léčba je pro psa důležitá z mnoha důvodů, hlavně proto, aby měl pes dobré životní podmínky a také proto, že příznaky separační anxiety jsou nesnesitelné jak pro majitele psa, tak i pro sousedy (King et al., 2000).

Každý pes má jiné příznaky separační anxiety a jiný průběh tohoto onemocnění, proto je pro každého psa navržena jiná léčba. Záleží na průběhu poruchy chování, na majiteli, na psovi, jeho historii a na okolí, ve kterém pes žije. Léčba musí probíhat postupně, aby se zabránilo nechtěnému zvýšení separační anxiety (Appleby et Pluijmakers, 2004). Léčba by se měla zaměřit na rozsah klinických příznaků a také by se měli vzít v úvahu potřeby psa pro sociální interakce, stimulace a jeho výcvik (Schwartz, 2003). Turner (1997) uvádí, že při léčbě separační anxiety by měly být nejprve odstraněny organické příčiny (epilepsie, nedostatek živin, bolesti, parazité), pokud se nějaké vyskytují, tohoto nevhodného chování. Léčba separační úzkosti zahrnuje behaviorální terapii a podávání psychotropních léků. Tato forma léčby má nejpříznivější účinky. Léky by ale měly být použity pouze k doplnění změny chování (Pineda et al., 2014). Podberscek et al. (1999) podporují spíše behaviorální terapii.

Léčba je stanovena na 12 týdnů, a pokud se během této doby nezlepší, je ještě prodloužena. Majitelé v průběhu léčby vyplňují dotazníky o průběhu léčby a to ve třetím, šestém, devátém a dvanáctém týdnu. Na konci 12 týdne veterinární lékař, který je zároveň specializován na behaviorální problematiku, zavolá majiteli a ten mu sdělí, zda se chování psa zhoršilo, zůstalo stejné nebo se zlepšilo (Blackwell et al., 2006). Podle studií Blackwella et al. (2006) se po 12 týdnech léčby projevilo zlepšení u 75 % psů ze 47.

Léčba separační úzkosti by měla zahrnovat výuku psa, jak ho naučit tolerovat nepřítomnost majitele a nápravu specifických problémů jako jsou ničení, štěkání a vylučování. Pokud v době léčby pes zůstane doma sám, měl by být odložen na místě, kde si neublíží a kde nezničí žádné věci. Pes by se měl cítit uvolněně, a proto je dobré si s ním často hrát a za dobré chování ho odměňovat pamlsky (Kalinin, 2011). Pokud je to možné, je dobré v počáteční fázi léčby, nenechávat psa o samotě. Pes se nesmí trestat, separační úzkost se tím jenom zhorší (Simpson, 2000) a může mít zcela opačný účinek a tím panickou úzkost ještě zvýší. Separační úzkost není výsledkem neposlušnosti, pomsty nebo vzdoru psa, jedná se o projev stresové reakce (Dobšíková, 2013). Alespoň 30 minut před odjezdem z domu je dobré, aby všechna světla, rádia, televize byla vypnutá (Simpson, 2000), naopak Appleby et Pluijmakers (2004) uvádějí, že veškeré podněty, jako je zvuk televize nebo rádia, které jsou většinou spojeny s relaxací v přítomnosti majitele, by měly být ponechány i v nepřítomnosti majitele. Rovněž by majitel neměl se psem komunikovat a ani si s ním hrát. Těsně před odjezdem dá majitel psovi jeho oblíbenou hračku, nejlépe hračku, kterou může naplnit pamlskem. Pes se tím po dobu nepřítomnosti majitele zabaví a dokonce se může začít těšit na dobu, kdy bude majitel pryč. Tuto hračku musí pes dostávat pouze v nepřítomnosti majitele (Simpson, 2000). Jídlo je totiž nepodmíněný podnět, který reflexivně vyvolává pozitivní emocionální reakci při jeho konzumaci (Herron et al., 2014). Před odjezdem je dobré dát psovi potravu, tím se separační úzkost psa zmírní (Butler et al., 2011). Někteří autoři doporučují své psy před odchodem zavírat do klece pro psy, autoři uvádějí, že pokud je pes zvyklý být v kleci, neprojevuje se u něj žádný stres z odchodu majitele (Tuber et al., 1999). Jiní autoři uvádějí, že zavírat psy do klece pro ně není nijak prospěšné, stres se u nich naopak může zesílit (Herron et al., 2014) a také může dojít k sebepoškozování psa při pokusech o útěk (Schwartz, 2003).

Léčba separační úzkosti, která je způsobena nepřítomností majitele, vyžaduje snížení závislosti na majiteli a následné zvýšení závislosti na jiný podnět. Pokud si se psem hraje, krmí ho, chodí s ním na procházky a cvičí ho jedna osoba a pes je na něm závislý, tak by tyto činnosti měli být sdíleny i s ostatními členy rodiny (Appleby et Pluijmakers, 2004).

Pokud se po návratu majitele neprojevili u psa žádné známky separační úzkosti, dáme psovi odměnu, ale pokud pes projevoval během nepřítomnosti majitele destruktivní chování, ignorujeme psa po dobu 30 minut (Butler et al., 2011). Pokud pes zvládá být o samotě 30 minut, aniž by vykazoval nějaké příznaky separační anxiety, zvládne být v klidu doma sám i delší dobu (Lem, 2002). Psi, u kterých se projevovala separační úzkost bez agrese, měli větší

zlepšení po léčbě, než psi, u kterých se projevovala separační úzkost s agresí (Pineda et al., 2014).

Majitelé by neměli trestat psy za nežádoucí chování (Herron et al., 2014), protože separační anxieta není výsledkem neposlušného chování nebo vzdoru, ale jedná se o stresovou reakci vyvolanou působením negativního podnětu, tj. samoty nebo odloučení (Dobšíková, 2013). Psi by se mohli začít k pánovi chovat agresivně nebo by se mohli začít bát. A tudíž by nedošlo k zamezení výskytu separační anxiety, ale naopak k jeho rozšíření (Herron et al., 2014).

3.15.1 Desenzibilace

Systematická desenzibilace se řadí mezi behaviorální terapie, je velmi účinná v léčbě separační anxiety. Léčba pomocí systematické desenzibilace, tedy postupnému navyknutí na samotu, ukázala téměř úplnou eliminaci separační úzkosti (Butler et al., 2011). Systematická desenzibilace je klíčovým a základním prvkem při léčbě separační anxiety (Kalinin, 2011). Jedná se o postupné a progresivní zavedení stimulů způsobující separační úzkost. U psů to znamená absence majitele psa (Butler et al., 2001), ale zpočátku je absence majitele velmi krátká. Nejdříve je důležité zavést mírné stimuly vyvolávající separační úzkost a poté se stimuly postupně navyšují (Sargisson, 2014).

Léčba pomocí systematické desenzibilace se používá v léčbě fobií u lidí (Davison, 1968).

3.15.2 Modifikace chování

Cílem modifikace chování je snížit příliš silné pouto mezi psem a jeho majitelem a naučit psa zůstat doma samotného bez separační úzkosti. V první fázi léčby je velmi důležité, aby pes nezůstával doma sám. Majitel musí mít kontrolu nad svým psem, proto je dobré, aby pes uměl základní cviky poslušnosti. Pes má být odměněn pamlskem pokaždé, když ovládá separační úzkost. Pokud pes zvládá tyto základní kroky, začne se s přivykáním na odchod majitele (Kalinin, 2011).

3.15.2.1 Techniky modifikace chování

Techniky modifikace chování zahrnují detailní konzultace s veterinárním lékařem, který je zároveň specializován na behaviorální problematiku, kdy mu majitel psa sdělí podrobnosti o chování svého psa a jeho historii, tím se spolu s veterinárním lékařem, který je

zároveň specializován na behaviorální problematiku, pokusí zjistit příčinu tohoto chování a veterinární lékař, který je zároveň specializován na behaviorální problematiku, následně vytvoří podrobný program léčby (Blackwell et al., 2006).

Majitel začíná s běžnými rutinními činnostmi, jako je oblékání, nebo že si vezme klíče od bytu nebo auta do ruky, aby si pes zvykl na uvedené podněty. Majitel postupuje klidně a ignoruje všechny odpovědi psa. Tento krok majitel nacvičuje, dokud pes není zcela uvolněný. Pokud je pes zcela uvolněný a běžné rutinní činnosti majitele při odchodu ho nevzrušují, může majitel přejít na další krok. Majitel si sedá směrem k východu, poté otevře dveře, ty zase zavře a posadí se zpět. Tento krok musí majitel opakovat celý den v různých časových intervalech, dokud nebude pes reagovat zcela klidně. Další krok spočívá v opakování předchozích kroků. Majitel navíc při otevření dveří vyjde ven na jeden metr a tam stojí v klidu, poté se vrátí a klidně se usadí. Toto majitel opakuje, dokud pes tuto situaci nezačne tolerovat. Po zvládnutí této situace, majitel začne nacvičovat další krok. Majitel opustí dům a zavře za sebou dveře. Za dveřmi zůstane několik sekund a poté zase vejde do místnosti a v klidu usedá na pohovku (Kalinin, 2011). Butler et Sargisson (2011) uvádějí, že po příchodu do místnosti majitel psa chválí. To majitel opakuje, dokud si pes nenavykne na krátkodobé absence majitele (Kalinin, 2011). Majitel postupně délku absence prodlužuje, dokud si pes na jeho absenci nenavykne a už se u něj neprojevují příznaky separační anxiety (Butler et Sargisson, 2011). Pokud pes zvládne být sám doma po dobu 30 – 60 minut, zvládne tolerovat samotu dlouhou 3 – 8 hodin. Majitel si však musí uvědomit, že na začátku přivykání psa na samotu, musí postupovat velice pomalu (Kalinin, 2011).

3.15.3 Snížení závislosti na majiteli

Pokud se u psa projevuje separační anxiety, většinou pes v přítomnosti majitele žádá o svou pozornost. Toto chování je spojeno s tísní při nepřítomnosti majitele a majitel by měl toto chování psa omezit. Ukazatelé přílišné závislosti psa na majiteli by měli být ignorovány, ale hlasové nebo fyzikální odmítnutí by neměli být použity. Pokud je pes uvolněný, mělo by se začít s očním kontaktem majitele a psa, také s jejich dotykem a mluvením na psa, tímto se rozvíjí nezávislost psa (Appleby et Pluijmakers, 2004).

Jestliže má pes tendenci ležet těsně vedle majitele nebo na jeho klíně, svědčí to o přílišné závislosti psa na majiteli. Majitel musí snížit fyzický kontakt mezi ním a psem. Jestliže je pes při krmení, procházkách nebo hrách závislý pouze na jedné osobě, měli by se

tyto činnosti rozdělit mezi ostatní členy rodiny. Přebytečné krmení psa by mělo být ukončeno, aby se snížila závislost psa na majiteli (Appleby et Pluijmakers, 2004).

Dále je potřeba stimulovat nezávislé chování psa. Pokud pes leží na svém místě, dá mu majitel hračku nebo pamlsek. Když je se psem na procházce nebo na zahradě, buď si s ním hraje, nebo dá psovi hračku s otvorem na pamlsek a tím se pes na nějakou dobu zabaví. Psi většinou spí s majiteli v posteli a tudíž je potřeba naučit psa spát odděleně od majitele, nejlépe v jiné místnosti. Pokud pes spí na polštáři vedle postele, majitel postupně polštář posouvá směrem ven z ložnice, když na něm pes spí. Dokud ho nedostane na místo, kde chce, aby pes spal (Appleby et Pluijmakers, 2004).

3.15.4 Farmakoterapie

Při kombinaci modifikace chování s farmakologickou léčbou byly zjištěny lepší výsledky než jen s pomocí programu modifikace chování. Cílem farmakologické léčby je snížit separační úzkost a strach tak rychle, jak jen to je možné (Kalinin, 2011).

Farmakologická intervence může zmírnit příznaky chování souvisejících s odloučením, ale také nemusí (Butler et al., 2011).

Landsberg et al. (2008) uvádějí, že jakákoliv farmakoterapie by měla být zahájena v kombinaci s modifikací chování. Tím se utrpení psa sníží rychleji (Haupt et al., 2007).

3.15.4.1 Léčba klomipraminem

Klomipramin byl původně určen pro léčbu poruch u člověka. Byl to první schválený lék pro léčbu separační úzkosti u člověka (Landsberg et al., 2008). Klomipramin je schválený lék pro léčbu separační úzkosti u psů (Cannas et al., 2014). Studie ukázaly, že klomipramin je neúčinnější lék pro léčbu separační úzkosti (Landsberg et al., 2008). Klomipramin inhibuje zpětné vychytávání serotoninu a noradrenalinu a může zlepšit učení a paměť (King et al., 2000).

King et al. (2004) provedl studie u psů, kteří dostávali klomipramin dlouhodobě, tj. déle jak 13 – 16 měsíců a léčba u nich byla úspěšná z 83 % z celkem 89 psů.

Psi, kteří jsou léčeni klomipraminem podstoupí i behaviorální terapii. Normální dávka klomipraminu je 1 – 2 mg / kg po 12 hodinách a nízká dávka je 0,5 – 1 mg / kg po 12 hodinách. Dávky byly podávány po dobu 2 – 3 měsíců (King et al., 2004). Lem (2002) uvádí, že se klomipramin podává 1 mg / kg tělesné hmotnosti po 12 hodinách po dobu 2 týdnů, pak 2 mg / kg tělesné hmotnosti po 12 hodinách po dobu 2 týdnů a poté 3 mg / kg tělesné hmotnosti

po 12 hodinách po dobu 2 týdnů, což by měla být udržovací dávka. Standardní dávka klomipraminu snižuje škrábání a kňučení psů v nepřítomnosti majitele (Cannas et al., 2014).

Standardní dávka klomipraminu vyvolala významné snížení příznaků separační úzkosti. Hlavní výhodou léčby klomipraminem v separační úzkosti je rychlejší snížení příznaků separační úzkosti. Přerušování léčby klomipraminem vedlo ke zhoršení stavu zvířete nebo k návratu separační anxiety. Léčba klomipraminem probíhá po dobu 56 nebo 84 dnů. Po ukončení léčby klomipraminem bylo hlášeno u 17 % psů z 89 zhoršení v chování. Někteří psi vyžadovali pozornost, jiní odmítli opustit dům. Další psi vykazovali známky separační úzkosti. U psů, kteří obdrželi klomipramin bylo zhoršení separační anxiety nižší než u psů, kteří obdrželi placebo. Při léčbě klomipraminem nebyly prokázány žádné krátkodobé ani dlouhodobé nepříznivé důsledky. Po ukončení léčebného procesu většina psů nadále přijímá behaviorální terapii. Zhruba 37 % psů z 89 dostává léky i po ukončení léčby (King et al., 2004).

Vedlejší účinek při léčbě klomipraminem je mírné zvracení (Simpson, 2000). Nejčastějším nežádoucím účinkem klomipraminu jsou gastrointestinální obtíže. Tyto nežádoucí účinky může minimalizovat pomalé zvyšování dávky klomipraminu (Lem, 2002). Cannas et al. (2014) uvádějí, že léčba klomipraminem nevyvolala žádné nežádoucí účinky.

3.15.4.2 Léčba klorazepátem draselným v kombinaci s fluoxetinem

Pineda et al. (2014) provedl studie na léčbu klorazepátem draselným v kombinaci s fluoxetinem a ještě s programem na modifikaci chování separační úzkosti. U psů se používá klorazepát draselný, ten má okamžitý, ale krátkodobý účinek, proto se doporučuje spolu s klorazepátem použít fluoxetin. Léčba klorazepátem draselným by měla být zahájena nízkou dávkou, poté může být dávka zvýšena (Pineda et al., 2014). Podle studií Pineda et al. (2014) po podání klorazepátu v kombinaci s fluoxetinem bylo zjištěno zmírnění příznaků separační anxiety.

Klorazepátem bylo léčeno 36 psů. Psi byli rozděleni do dvou skupin, do první skupiny byli zařazeni psi, kteří trpí úzkostí s agresí a do druhé skupiny psi s úzkostí bez agrese. Psi obdrželi klorazepát draselný, dávka 1,0 mg / kg každých 24 hodin po dobu 4 týdnů. Jako doplněk obdrželi fluoxetin, který byl podán v množství 1,0 mg / kg každých 24 hodin po dobu 10 týdnů. Terapie z obou léčiv byla zahájena současně. Zlepšení separační anxiety bylo hlášeno u 25 psů z 36. Po 70 dnech léčby se u 3 psů ze 12 agresivních agrese zhoršila. (Pineda

et al., 2014). Klinické účinky lze pozorovat již po prvním týdnu zahájení léčby (Cannas et al., 2014).

V léčbě separační úzkosti jsou běžně používány benzodiazepiny. Benzodiazepiny jsou u psů při léčbě separační úzkosti podávány v kombinaci s antidepresivy. Antidepresiva účinně kontrolují příznaky separační úzkosti a fobie. Používá se benzodiazepan v kombinaci s fluoxetinem po dobu 4 týdnů (Kalinin, 2011).

3.15.4.3 Léčba fluoxetinem

Fluoxetin je schválený lék pro léčbu separační úzkosti u psů (Cannas et al., 2014). Fluoxetin je antidepresivum používané k léčbě depresí a úzkostí u lidí (Sargisson, 2014). Landsberg et al. (2008) provedli studii na léčbu fluoxetinem pro snížení příznaků separační anxiety, do studií bylo vybráno 87 psů.

Žvýkácké tablety obsahují 8 mg, 16 mg, 32 mg nebo 64 mg fluoxetinu. Byly podávány v dávce 1-2 mg / kg tělesné hmotnosti / den a to v délce 6 týdnů. Každý majitel podal svému veterináři po 2 a poté po 4 týdnech zprávu o stavu svého psa. Majitel zapisoval nežádoucí účinky, které vykazoval jeho pes. Mezi nežádoucí účinky se řadí křeče, úbytek hmotnosti, snížení chuti k jídlu, deprese. Zhruba u 65 % psů z 87 bylo po léčbě fluoxetinem hlášeno zlepšení v chování (Landsberg et al., 2008).

3.15.4.4 Léčba diazepamem

Diazepam se používá u lidí k léčbě úzkostných poruch. Je velmi anxiolytický. Ve veterinární medicíně se používá pro snížení příznaků separační úzkosti, agresivity, strachu z bouřky nebo hlasitých zvuků a také dalších faktorů souvisejících s úzkostí u psů. Průměrná nízká dávka diazepamu je 0,7 mg / kg živé hmotnosti, střední dávka je 1 mg / kg živé hmotnosti a vysoká dávka je 1,4 mg / kg živé hmotnosti. Mezi nežádoucí příznaky diazepamu patří ataxie, zvýšená chuť k jídlu, rozrušení, nežádoucí nebo nadměrná sedace, excitace, neklid, zvracení, průjem, zácpa, agrese (Herron et al., 2008).

Podle studií Herrona et al. (2008) má diazepam efektivnější účinek při léčbě strachu z bouřky než při léčbě separační úzkosti.

4 Závěr

Separční anxiety je složitý behaviorální problém. Náprava tohoto nevhodného chování psů vyžaduje odbornou erudici veterinárního lékaře, který je zároveň specialistou na problémové chování psů. Pro úspěšnou nápravu je třeba mnoho času a trpělivosti majitele psa a jeho rodiny. Na prvním místě je hlavně důslednost majitele.

Právě proto je na prvním místě prevence. Projevům nevhodného chování je lépe předcházet, než ho behaviorální terapií napravit anebo farmakoterapií tlumit.

5 Použitá literatura

Abrantes, R. 1999. Řeč psů. DONA. České Budějovice. p. 230. ISBN: 80-86136-56-6.

Appleby, D. L., Bradshaw, J. W. S. Casey R. A. 2002. Relationship between aggressive and avoidance behaviour by dogs and their experience in the first six months of life. *Veterinary Record*. 150 (14). 434-438.

Appleby, D., Pluijmakers, J. 2004. Separation anxiety in dogs: The function of homeostasis in its development and treatment (Reprinted from *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*, vol 33, pg 321-344, 2003). *Clinical Techniques in Small Animal Practice*. 19 (4). 205-215.

Blackshaw, J. K. 1988. Abnormal behaviour in dogs. *Australian Veterinary Journal*. 65. 393-394.

Blackshaw, J. K. 1991. An overview of types of aggressive behavior in dogs and methods of treatment. *Applied Animal Behaviour Science*. 30. 351-361.

Blackwell, E. J., Casey, R. A., Bradshaw, J. W. S. 2006. Controlled trial of behavioural therapy for separation-related disorders in dogs. *Veterinary Record*. 158 (16). 551-554.

Blackwell, E. J., Casey, R. A., Bradshaw, J. W. S. 2013. Fear responses to noises in domestic dogs: Prevalence, risk factors and co-occurrence with other fear related behaviour. *Applied Animal Behaviour Science*. 145 (1-2). 15-25.

Bradshaw, J. W. S., McPherson, J. A., Casey R. A., Larter, S. 2002. Aetiology of separation-related behaviour in domestic dogs. *Veterinary Record*. 151 (2). 43-46.

Butler, R. Sargisson, R. J. Elliffe, D. 2011. The efficacy of systematic desensitization for treating the separation-related problém behaviour of domestic dogs. *Applied Animal Behaviour Science*. 129 (2-4). 136-145.

- Cannas, S., Frank, D., Minero, M., Aspesi A., Benedetti, R., Palestrini, C. 2014. Video analysis of dogs suffering from anxiety when left home alone and treated with clomipramine. *Journal of Veterinary Behavior: Clinical Applications and Research*. 9 (2). 50-57.
- Clark, G. I., Boyer, W. N. 1993. The effects of dog obedience training and behavioural counselling upon the human-canine relationship. *Applied Animal Behaviour Science*. 37 (2). 147-159.
- Cottam, N. Dodman N. H., Ha, J. C. 2013. The effectiveness of the Anxiety Wrap in the treatment of canine thunderstorm phobia: An open-label trial. *Journal of Veterinary Behavior-Clinical Applications and Research*. 8 (3). 154-161.
- Cracknell, N. R., Mills, D. S. 2008. A double-blind placebo-controlled study into the efficacy of a homeopathic remedy for fear of firework noises in the dog. *The Veterinary Journal*. 177 (1). 80-88.
- Davison, G. C. 1968. Systematic desensitization as a counterconditioning process. *Journal of Abnormal Psychology*. 73 (2). 91-99.
- Dreschel, N. A. 2010. The effects of fear and anxiety on health and lifespan in pet dogs. *Applied Animal Behaviour Science*. 125 (3-4). 157-162.
- Duncan, I. J. H. 1993. Welfare is to do with what animals feel. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*. 6 (2). 8-14.
- Flannigan, G., Dodman, N. H. 2001. Risk factors and behaviors associated with separation anxiety in dogs. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 219 (4). 460-466.
- Gaultier, E., Bonnafous, L., Bougrat, L., Lafont, C., Pageat, P. 2005. Comparison of the efficacy of a synthetic dog-appeasing pheromone with clomipramine for the treatment of separation-related disorders in dogs. *Veterinary Record*. 156 (17). 533-538.

- Herron, M. E., Lord, L. K., Husseini, S. E. 2014. Effects of preadoption counseling on the prevention of separation anxiety in newly adopted shelter dogs. *Journal of Veterinary Behavior: Clinical Applications and Research*. 9 (1). 13-21.
- Herron, M. E., Shofer, F. S., Reisner. I. R. 2008. Retrospective evaluation of the effects of diazepam in dogs with anxiety-related behavior problems. *Journal of the American Veterinary Medical*. 233 (9). 1420-1424.
- Houpt, K. A. 2006. Terminology Think Tank: Terminology of aggressive behavior. *Journal of Veterinary Behavior: Clinical Applications and Research*. 1 (1). 39-41.
- Houpt, K. A., Goodwin, D., Uchida, Y., et al. 2007. Proceedings of a workshop to identify dog welfare issues in the US, Japan, Czech Republic, Spain and the UK. *Applied Animal Behaviour Science*. 106 (4). 221-233.
- Kalinin, V. 2011. Anxiety Disorders. InTech. University Campus STeP Ri. p. 324. ISBN: 978-953-307-592-1.
- Kim, Y. M., Lee J. K., Abd el-aty A. M., Hwang, S. H., Lee, J. H., Lee, S. M. 2010. Efficacy of dog-appeasing pheromone (DAP) for ameliorating separation-related behavioral signs in hospitalized dogs. *Canadian Veterinary Journal*. 51 (4). 380-384.
- King, J. N., Overall, K. L., Appleby, D., et al. 2004. Results of a follow-up investigation to a clinical trial testing the efficacy of clomipramine in the treatment of separation anxiety in dogs. *Applied Animal Behaviour Science*. 89 (3-4). 233-242.
- King, J. N., Simpson, B. S., Overall, K. L. et al. 2000. Treatment of separation anxiety in dogs with clomipramine: results from a prospective, randomized, double-blind, placebo-controlled, parallel-group, multicenter clinical trial. *Applied Animal Behaviour Science*. 67 (4). 255-275.
- Konok, V., Doka, A., Miklosi, A. 2011. The behavior of the domestic dog (*Canis familiaris*) during separation from and reunion with the owner: A questionnaire and an experimental study. *Applied Animal Behaviour Science*. 137 (4). 300-308.

- Kottferová, J., Mareková, J., Jakuba, T., Ondrašovič, M., Ondrašovičová, O. 2008. Aggressive behaviour of dogs and its ethological function. *Folia veterinaria*. 52 (2). 73-74.
- Landsberg, G. M., Metese, P., Sherman, B. L., et al. 2008. Effectiveness of fluoxetine chewable tablets in the treatment of canine separation anxiety. *Journal of Veterinary Behavior: Clinical Applications and Research*. 3 (1). 12-19.
- Lem, M. 2002. Behavior modification and pharmacotherapy for separation anxiety in a 2-year-old pointer cross. *The Canadian Veterinary Journal La Revue vétérinaire canadienne*. 43 (3). 220-222.)
- Lund, J. D., Jorgensen, M. Ch. 1999. Behaviour patterns and time course of activity in dogs with separation problems. *Applied Animal Behaviour Science*. 63 (3). 219-236.
- McCrave, E. A. 1991. Diagnostic criteria for separation anxiety. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*. 21. 247-255.
- McGreevy, P. D., Masters, A. A. 2008. Risk factors for separation-related distress and feed-related aggression in dogs: Additional findings from a survey of Australian dog owners. *Applied Animal Behaviour Science*. 109 (2-4). 320-328.
- Mikulica, V. 1992. Poznej svého psa. *Dialog*. p. 312. ISBN: 80-85194-26-0.
- Overall K. L. 1998. Animal behavior case of the month. A dog was examined because of profound separation anxiety. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 212 (11). 1702-1704.
- Palestrini, C., Minero, M., Cannas, S., Rossi, E., Frank, D. 2010. Video analysis of dogs with separation – related behaviors. *Applied Animal Behaviour Science*. 124 (1-2). 61-67.
- Parthasarathy, V., Crowell-Davis, S. L. 2006. Relationship between attachment to owners and separation anxiety in pet dogs (*Canis lupus familiaris*). *Journal of Veterinary Behavior: Clinical Applications and Research*. 3 (1). 109-120.

- Pierantoni, L., Albertini, M., Pirrone, F. 2011. Prevalence of owner-reported behaviours in dogs separated from the litter at two different ages. *Veterinary Record*. 169 (18). 468.
- Pineda, S., Anzola, B., Olivares, A., Ibanez, M. 2014. Fluoxetine combined with clorazepate dipotassium and behaviour modification for treatment of anxiety-related disorders in dogs. *Veterinary Journal*. 199 (3). 387-391.
- Podberscek, A. L., Hsu, Y., Serpell, J. A. 1999. Evaluation of clomipramine as an adjunct to behavioural therapy in the treatment of separation-related problems in dogs. *Veterinary Record*. 145 (13). 365-369.
- Riva, J., Bondiolotti, G., Michelazzi, M., et al. 2008. Anxiety related behavioural disorders and neurotransmitters in dogs. *Applied Animal Behaviour Science*. 114 (1-2). 168-181.
- Sargisson, R. J. 2014. Canine separation anxiety: strategies for treatment and management. *Veterinary Medicine: Research and Reports*. 5. 143-151.
- Sherman, B. L. Mills, D. S. 2008. Canine anxieties and phobias: an update on separation anxiety and noise aversions. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*. 38 (5). 1081-1106.
- Schwartz, S. 2003. Separation anxiety syndrome in dogs and cats. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 222 (11). 1526-1532.
- Simpson, B. S. 2000. Canine separation anxiety. *Compendium on Continuing Education for the Practicing Veterinarian*. 22 (4). 328-338.
- Simpson, B. S., Landsberg, G. M., Reisner, I. R., et al. 2007. Effects of reconcile (fluoxetine) chewable tablets plus behavior management for canine separation anxiety. *Veterinary Therapeutics*. 8 (1). 18-31.
- Soares, G. M., Pereira, J. T., Paixao, R. L. 2010. Exploratory study of separation anxiety syndrome in apartment dogs. *Ciencia Rural*. 40 (3). 548-553.

Takeuchi, Y., Houpt, K. A., Scarlett, J. M. 2000. Evaluation of treatments for separation anxiety in dogs. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 217 (3). 342-345.

Takeuchi, Y., Ogata, N., Houpt, K. A., Scarlett, J. M. 2001. Differences in background and outcome of three behavior problems of dogs. *Applied Animal Behaviour Science*. 70 (4). 297-308.

Tuber, D. S., Miller, D. D., Caris, K. A. Halter, R., Linden, F., Hennessy, M. B. 1999. Dogs in animal shelters: problems, suggestions, and needed expertise. *Psychological Science*. 10 (5). 379-386.

Turner, D. C. 1997. Treating canine and feline behaviour problems and advising clients. *Applied Animal Behaviour Science*. 52. 199-204.

Voith, V. L., Borchelt, P. L. 1985. Separation anxiety in dogs. *Compendium on Continuing Education for the Practicing Veterinarian*. 7 (1). 42-52.

Voith, V. L., Wright, J. C., Danneman, P. J. 1992. Is there a relationship between canine behavior problems and spoiling activities, anthropomorphism, and obedience training?. *Applied Animal Behaviour Science*. 34 (3). 263-272.

Elektronické zdroje:

Dobšíková, R. Separační anxieta u psů a co s tím? [online]. *Ochrana zvířat a welfare*. 2013. [cit. 2014-10-23]. Dostupné z <<http://cit.vfu.cz/oz/Oz/anxietapes.pdf>>.

6 Seznam příloh

Příloha č. 1: Hlavní léky, dávkování a indikace pro psy.

Příloha č. 2: Mimické výrazy vlka

Příloha č. 1: Hlavní léky, dávkování a indikace pro psy.

Lék	Dávkování	Indikace
Amitriptylin	1,0 – 6,0 mg / kg po 12 hod.	Kompulzivní poruchy, agresivita a separační úzkost
Alprazolam	0,02 – 0,1 mg / kg po 4 – 12 hod.	Generalizovaná úzkost, strach a fobie, agresivita a separační úzkost
Buspiron	0,5 – 2,0 mg / kg po 8 – 12 hod.	Strach, separační úzkost
Diazepam	0,5 – 2,0 mg / kg po 4 hod.	Generalizovaná úzkost, obavy a fobie, agresivita, separační úzkost
Fluoxetin	1,0 – 2,0 mg / kg po 24 hod.	Separační úzkost
Haloperidol	0,05 – 2,0 mg / kg po 12 hod.	Nutkové poruchy, agresivita
Chlordiazepoxid	0,2 – 1,0 mg / kg po 12 hod.	Generalizovaná úzkost
Imipramin	0,5 – 2,0 mg / kg po 8 hod.	Vzrušení
Klomipramin	1,0 – 3,0 mg / kg po 24 hod	Generalizovaná úzkost, obavy a fobie, separační úzkost, kompulzivní poruchy a agresivita
Klonazepam	0,1 – 0,5 mg / kg po 8 – 12 hod.	Generalizovaná úzkost, agresivita
Klorazepát	0,5 – 2,0 mg / kg po 4 hod.	Generalizovaná úzkost, separační úzkost
Lorazepam	0,02 – 0,5 mg / kg po 8 – 24 hod.	Generalizovaná úzkost
Oxazepam	0,2 – 1,0 mg / kg po 6 – 24 hod.	Generalizovaná úzkost, nechutenství
Paroxetin	0,5 – 2,0 mg / kg po 24 hod.	Úzkost
Selegilin	0,5 – 1,0 mg / kg po 24 hod.	Agresivita, kompulzivní poruchy
Thioridazin	1,0 – 3,0 mg / kg po 12 – 24 hod.	Generalizovaná úzkost, agresivita, kompulzivní poruchy, strach a fobie

(Kalinin, 2011)

Příloha č. 2: Mimické výrazy vlka

(Kalinin, 2011)